

A GYERMEKEK ONLINE SZEXUÁLIS KIZSÁKMÁNYOLÁSA ELLENI KÜZDELEM EGYES SZABÁLYOZÁSI TENDENCIÁI ÉS EURÓPAI IRÁNYVONALAI

Varga Árpád*

1. Bevezetés

Az elmúlt két és fél évtizedben az internet elterjedése és az okoseszközök használatának mindennapossá válása jelentős hatással volt társadalmunkra. A digitális forradalom számos előnyt hozott, ugyanakkor súlyos veszélyeket is rejt magában, különösen a gyermekek számára, hiszen nem csupán passzív résztvevőként, fogyasztóként vannak jelen az online térben, hanem aktív kommunikációs szereplőként is részt vesznek annak folyamataiban. A ma már szinte kizárólag az online térre korlátozódó gyermekpornográfia-terjesztés és a *grooming* (kiskorúak szexuális céllal történő behálózása) problémája egyre súlyosabbá vált, ami mély társadalmi és jogi kérdéseket vet fel.

Az internetes anonim kommunikáció, az elérhető ingyenes platformok és az adatok titkosítása jelentősen megkönnyítette az online bűnelkövetést. Az elmúlt években az online gyermekpornográfia terjedése robbanásszerű növekedést mutatott, az illegális tartalmak készítése és terjesztése soha nem volt ilyen egyszerű. A technológiai fejlődés és az új eszközök könnyebbé teszik a 'mesterséges' tartalmak előállítását, a közösségi média-felületek pedig muníciót biztosítanak a gyermekpornográfia további terjedéséhez. A *grooming* jelensége szintén aggasztó, hiszen az internetes platformok, különösen a közösségi média, online játékok és üzenetküldő alkalmazások, könnyű hozzáférést biztosítanak a gyermekekhez.

Ezekre az új kihívásokra világszinten szigorodó és új jelenségeket kriminalizáló büntetőjogi módosítások születnek, valamint az Európai Unión belül is megindultak olyan jogalkotási folyamatok, amelyek célja a tartalmak terjedésének megakasztása, a hatékony monitorozási, eltávolítási, blokkolási és elemzési rendszerek kialakítása.

Jelen tanulmány így egyrészt a büntető-igazságszolgáltatás számára fontos haladási irányokat, másrészt a szolgáltatókat érintő, nemzetközi reguláción alapuló változta-

* Osztályvezető, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Gyermekvédelmi Főosztály, Médiaműveltségi Programok Osztály; megbízott oktató, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

tásokat, vagy legalábbis a változtatási kísérletek egy markáns állomását, a gyermekek szexuális bántalmazásának megelőzésére és az ellene folytatott küzdelemre vonatkozó szabályok megállapításáról szóló rendelet¹ (továbbiakban: CSA-rendelet) tervezetének elemeit mutatja be.

2. A gyermekek online szexuális kizsákmányolásának fogalmai, formái és megjelenési helye

A gyermekek ellen elkövetett, online térhez is kapcsolódó visszaélések megértéséhez át kell tekintenünk azon jelenségek körét, amelyek ma rendkívül kiemelt veszélyeztetettséget eredeztetnek. Természetesen idetartozik a gyermekpornográfia (újkeletűbb fogalommal élve a gyermekek szexuális kizsákmányolását megvalósító tartalmak terjesztése és fogyasztása) jelensége, amely az online tér tömeges használatától függetlenül fejlődött, vagyis már egészen az 1900-as évek közepe óta jelent széleskörű társadalmi és kriminalizációs problémát. Ezen túlmenően foglalkozni kell a gyermek szexuális célú online behálózásával (az eredeti angol kifejezéssel élve: *grooming*), hiszen e folyamat a gyermekek fizikai és szellemi abúzusát is tartalmazza, tartalmazhatja. Végül pedig a közösségi média sajátjaként megjelenő és az áldozattá válás új útjait megnyitó önkéntes tartalommegosztás, vagyis a gyermekek önmagukról előállított felvételeinek terjesztése érdem külön figyelmet. Utóbbi esetében a felvételek indirekt módon, gyakran az áldozatok tudomása nélkül terjednek megállíthatatlanul, és kerülnek felhasználásra szexuális célú zsarolás, vagy egyéb jogsértések formájában.

A gyermekpornográfia fogalmát tekintve számos eltérő megközelítéssel találkozhatunk, illetve elnevezésének kérdésében is folyamatos viták zajlanak. Szabályozási oldalról tradicionálisan a gyermekpornográfia kifejezést tekintjük bevettnek, így a magyar büntetőjogi szabályozásban is így ismerjük. Európai szinten ugyanakkor egyre gyakoribb a gyermekek szexuális kizsákmányolását megvalósító tartalom (*child sexual abuse material*, a továbbiakban: CSAM, bizonyos cselekmények esetében pedig a *child sexual exploitation material*) kifejezés használata.

A gyermekpornográfia fogalmát Európában kiforrottan elsőként a Számítástechnikai bűnözésről szóló egyezmény (továbbiakban: Budapesti Egyezmény) számítástechnikai adatok tartalmával kapcsolatos bűncselekményeinek címe alatt találhattuk meg.² E fogalom szerint gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekménynek tekintjük az olyan pornográf terméket, amely vizuális úton ábrázol kifejezetten szexuális magatartást tanúsító kiskorút, kiskorúnak tűnő személyt, vagy ilyen magatartást tanúsító kiskorú személyt megjelenítő valóságghú képet. A Budapesti Egyezmény már 2001-ben felhívta a ratifikáló államokat, hogy büntető anyagi jogi szabályaik közé emeljék

¹ Az Európai Parlament és a Tanács Rendelete a gyermekek szexuális bántalmazásának megelőzésére és az ellene folytatott küzdelemre vonatkozó szabályok megállapításáról (javaslat), COM(2022) 209 final. <https://tinyurl.com/yxcmte5>

² Az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt, Számítástechnikai Bűnözésről Szóló Egyezménye. Convention on Cybercrime, CETS. No. 185. 23. XI. 2001. III. cím, 9. cikk. <https://rm.coe.int/1680081561>

be a gyermekpornográfia készítését számítástechnikai fogalomba hozatal céljából, a gyermekpornográfia felajánlását vagy hozzáférhetővé tételét, továbbítását, forgalomba hozatalát, saját vagy más részére történő megszerzését, illetve annak birtoklását. A Budapesti Egyezmény a hazai büntetőjogi szabályozással is összhangban van, tekintve, hogy Magyarország is aláíróinak sorában volt, sőt már ettől korábban a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 1997-es módosításával megjelent a tényállás.

Másik fundamentális dokumentum, a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2011/93/EU irányelv (a továbbiakban: Irányelv), amely ugyancsak foglalkozik a gyermekpornográfia fogalmának megalkotásával. Az Irányelv és annak elődje, a 2004/68/IB kerethatározat, elfogadja az Egyezmény által kitűzött szabályozási célt, ugyanakkor attól általánosabban, a számítástechnikai közegtől függetlenül határozza meg a gyermekpornográfia fogalmát.³ Ez alapján

„gyermekpornográfiának minősül, minden olyan anyag, amely vizuálisan ábrázolja a kifejezetten szexuális magatartást tanúsító vagy ilyen magatartást színlelő gyermeket; vagy gyermek nemi szerveit mutatja be, elsődlegesen szexuális céllal; vagy minden olyan anyag, amely vizuálisan ábrázolja a kifejezetten szexuális magatartást tanúsító vagy ilyen magatartást színlelő gyermeknek tűnő személyt, vagy amely gyermeknek tűnő személy nemi szerveit mutatja be, elsődlegesen szexuális céllal; vagy kifejezetten szexuális magatartást tanúsító gyermek valóságghú képei, vagy gyermek nemi szerveinek valóságghú képei, elsődlegesen szexuális céllal”.⁴

Mint az látható már e fogalom esetében is felmerül a generált, de valóságghú tartalmak, a *deepfake* felvételek, valamint a mesterséges intelligencia használatának szabályozási igénye, amely ma is a legtöbb vitát generáló kérdés a gyermekpornográfia szabályozása esetében.

A Budapesti Egyezmény és az Irányelv megszövegezése óta eltelt időben a gyermekpornográfia kifejezésének használata egyre kevésbé lett elfogadott. E problémára hívja fel a figyelmet az Európai Unió támogatása mellett, de ettől függetlenül működő INHOPE (*International Association of Internet Hotlines*) is. A szervezet az elmúlt években számos dokumentumában utalt a megfelelő fogalmi és szabályozási keret használatának szükségességére. Ahogyan egy, a közelmúltban készült jelentésük bevezetőjében is jelzik, „a gyermekpornográfia kifejezés elavultsága nemzetközileg már elismert, hiszen az nem képes megfelelően leírni azon tartalmak természetét, amelyekben a gyermekeket szexuálisan explicit módon ábrázolják”.⁵ A fogalom alkalmasságát

³ Parti Katalin: *Gyermekpornográfia az interneten*. Miskolc, Bibor, 2009. 114.

⁴ 2011/92/EU Irányelv (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL L 335 2011.12.17., 1–14. o. <https://tinyurl.com/bdzt5us>

⁵ Global CSAM Legislative Overview – An overview of national CSAM legislations in INHOPE Member Countries and the Lanzarote Convention State Parties. INHOPE, 2024. 9. <https://tinyurl.com/4h45695p> [a továbbiakban: INHOPE Legislative overview]

vitató szervezetek véleménye szerint a pornográfia kifejezés használata a tartalom fogyasztásának módjára és nem az elkövetett bűncselekmény természetére utal, így nem segít a gyermekek ellen elkövetett abúzus és a pornográfiafogyasztás közötti óriási különbségek egyértelművé tételében.⁶

A gyermekpornográfia megjelenési formáit tekintve fontos, hogy annak előállítása és terjesztése nem kötődött mindig egyértelműen a számítástechnikai eszközökhöz.⁷ A jelenség mégis az internethasználat tömegessé válásával, az 1990-es évek közepén lett igazán látható társadalmi probléma. Ennek oka részben, hogy az elkövetők igen korán adaptálódtak a technológia adta lehetőségekhez, így a legkorábbi virtuálisan működő pedofilhálózatok már a tömeges társadalmi használat előtt megkezdtek működésüket. Mára csupán csak a társadalmi felháborodást és a nyomozóhatósági prioritásokat nézve is a gyermekpornográfia a kiberbűnözés legfontosabb kezelendő problémája lett.⁸ Felületei az online tér fejlődésével változtak: míg kezdetben a tartalmak a felszíni interneten (*surface web*), *peer-to-peer* technológia segítségével, *warez* típusú fórumokat használva terjedtek, addig mára egyértelműen, de nem kizárólag a *dark web* felületei felé áramlanak, kihasználva a TOR hálózat adta pszeudonimizálási lehetőségeket, forrásaiként pedig megjelennek még a közösségimédia-hálózatok is.

A gyermekpornográfia bűncselekményének elkövetői között eltérő szerepeket azonosíthatunk, hiszen nagy különbség van aközött, aki gyűjti e felvételeket és nem lép fizikai kapcsolatba az áldozattal és aközött, aki előállítja és terjeszti ugyanezeket. Nagy különbség van továbbá azok között, akik saját fogyasztásuk biztosítása érdekében terjesztik és cserélik a felvételeket, illetve azok között, akik anyagi haszonszerzés érdekében üzemeltetnek szervereket.⁹ Az elkövetők rangsorolására számos csoportosítás született már, amelyek közül a mai napig Krone 2004-ben megalkotott tipológiája írja le legjobban a pedofil típusú online elkövetés különböző rétegeit. Eszerint az elkövetők között megtalálhatjuk a keresgélőket, a halászókat, a biztonságos gyűjtőket, a nem biztonságos gyűjtőket, a fizikai bántalmazókat, az előállítókat, az elosztókat, a fantáziálókat és a behálózókat.¹⁰

A gyermekek szexuális kizsákmányolásának másik, ismertetni szükséges online formája a Krone által már 2004-ben is azonosított ún. behálózók (*groomer*) alkategóriája, amely a szexuális célú behálózást (*grooming*) elkövetők körét tömöríti. A *grooming* kifejezés egyszerű megfogalmazásban azt a szituációt jelenti, amikor az internetet a gyermekekkel való nem megfelelő kommunikációra használják.¹¹ A Eltűnt és Kizsákmányolt Gyermekek Nemzeti Központja (NCMEC) megfogalmazásában a fogalom az

⁶ Uo.

⁷ Ld. David Finkelhor: *Child sexual abuse: New treatment and research*. New York, Free Press, 1984.

⁸ Rutger Leukfeldt – Wouter Stol (szerk.): *Cyber Safety: An Introduction*. Eleven International Publishing, 2012. 129.

⁹ Grainne Kirwan – Andrew Power: *Cybercrime: The Psychology of Online Offenders*. Cambridge, Cambridge University Press, 2013. 138. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511843846>

¹⁰ Tony Krone: Typology of online child pornography offending. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, No 279., 2004. 4–5.

¹¹ Thomas J. Holt – Adam M. Bossler – Kathryn C. Seigfried-Spellar: *Cybercrime and Digital Forensics: An Introduction*. 2th edition. London, Routledge, 2017. 668. <https://doi.org/10.4324/9781315296975>

online szexuális zaklatás gyűjtőkategóriájába tartozó jelenség, amely magában foglalja egyrészt a szexuális célú zsarolást, amely során a gyermeket arra kényszerítik, hogy magáról szexuális tartalmú felvételeket készítsen és végül szexuális céllal személyesen találkozzon az elkövetővel, másrészt azon beszélgetéseket, amelyek során a gyermek-től intim tartalmakat csálnak ki és azokat később eladják, azokkal kereskednek.¹² A *grooming*nál olyan esetek is gyakoriak, amikor a kiskorú személyek bizalmába férkőzve és nem kifejezetten zsarolás útján történik a felvételek megszerzése, sőt a szexuális célú találkozás is az elkövető céljainak ismeretében zajlik.¹³ Fontos megállapítás, hogy az áldozat az esetek nagy többségében tudomással bír arról, hogy a beszélgetésben részt vevő másik fél – a *groomer* – nem kiskorú.¹⁴

A szexuális célú behálózás üldözésének egyik nehézségét – például az anonimitás adta lehetőségeken túl – az jelenti, hogy általában nem rendelkezik önálló büntetőjogi tényállással, vagyis önmagában a gyermekekkel folytatott kommunikáció esetében nincs lehetőség felelősségre vonásra, így mindenképp gyermekpornográf tartalmak tárolására, készíttetésére, zsarolásra, vagy például szeméremsértés elkövetésére, végső soron pedig szexuális erőszakra vagy késznyerítésre van szükség a büntetendőséghez. Fontos, hogy maga a folyamat is erős viktimizáló hatással bír, ugyanakkor a megelőzésen túl nincs lehetőség annak megakasztására, és csupán súlyosabb következmények esetén nyílik meg a büntetőjogi felelősségrevonás lehetősége. A gyermekeket nemcsak a kizsákmányoló képek készítésével járó fizikai bántalmazás, és önmagában a behálózás miatt éri súlyos pszichológiai és érzelmi stressz, hanem azért is, mert később megtudják, hogy a képet folyamatosan terjesztik az interneten, ami a traumájuk grafikus rögzítését is jelenti, és folyamatos reviktimizációt okoz.¹⁵

A közösségimédia-felületek rohamos terjedésével nem csupán a felnőtt elkövetők általi *grooming* vagy egyéb szexuális bűncselekmény útján előállított és megszerzett felvételek jelentenek problémát. A gyermekek ugyanis egyre gyakrabban készítenek önmagukról is intim felvételeket, amelyek gyakran az ún. szexting magatartások során, így például párkapcsolatokban keletkeznek, majd visszaélés eredményeként gyermekpornográf hálózatokon válnak a globális cirkuláció részévé. Az *Internet Watch Foundation* és az OECD az utóbbi években több jelentésében is felhívta a figyelmet a probléma súlyosbodására, így például arra, hogy 2019 és 2020 között 77%-kal nőtt az ilyen tartalmak előállítása és az azokkal való visszaélés.¹⁶ Az Európa is hasonlóan vélekedik a kérdésről és már több ízben felhívta annak veszélyére a figyelmet, ugyanis

¹² National Center for Missing & Exploited Children: Online Enticement. <https://tinyurl.com/4m96fxt2>

¹³ Kirwan–Power i. m. 133.

¹⁴ Janis Wolak – David Finkelhor – Kimberly Mitchell: Internet-initiated sex crimes against minors: Implications for prevention based on findings from a national study. *Journal of Adolescent Health*, Vol. 35., 2004. [https://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(04\)00171-5/fulltext](https://www.jahonline.org/article/S1054-139X(04)00171-5/fulltext)

¹⁵ Anita Lavorgna: Organized Crime and Cybercrime. In: Thomas J. Holt – Adam M. Bossler (szerk.): *The Palgrave Handbook of International Cybercrime and Cyberdeviance*. Cham, Palgrave Macmillan, 2020. 121. <https://doi.org/10.1177/0022427897034004005>

¹⁶ OECD: *Transparency Reporting on Child Sexual Exploitation and Abuse Online*. September 2023. 10. <https://tinyurl.com/2s4xyx44>

felméréseik szerint, bár a felvételeket ártatlan szándékkal osztják meg, azok gyakran kerülnek gyűjtőkhöz, akik később zsarolásra használják fel a megszerzett tartalmat.¹⁷

A jelenség jogi szempontból a *grooming*hoz hasonlóan összetett kérdéseket vet fel, ugyanis a gyermekpornográfiának nem feltétele, hogy valaki más állítsa elő,¹⁸ illetve egy-egy felvétel birtoklása esetén elkövetői kiskorúak is lehetnek, így például egy 18. életévét be nem töltött személyről mobiltelefonon tárolt felvétel büntetőjogi felelősségrevonást is eredményezhet. Ezzel kapcsolatban a Lanzarote Bizottság azon az állásponton van, hogy a gyermekek közötti szexting magatartásokat nem kellene gyermekpornográfiának tekinteni, amennyiben azok csupán személyes – kvázi bizalmas – használatra készülnek.¹⁹ Az Interpol és az ECPAT ezzel kapcsolatban az iránymutatások kialakítását és az igazságszolgáltatáson túli lehetőségek bővítését hangsúlyozza, azon szereplőket célozva, akik a fiatalok e típusú magatartásaival találkozhatnak, így különösen a tanárookra, szülőkre és szociális szférában dolgozóakra támaszkodna a tudatosságnövelés, a megelőzés és kezelés érdekében.²⁰

Összességében az látható, hogy a gyermekpornográf felvételek elkészítésének esetei egyre gyakrabban kötődnek olyan online magatartásokhoz, amelyek a gyermekek aktív bevonódását, a velük való online kapcsolattartást részesítik előnyben. A felvételek megszerzéséhez nincs már szükség személyes találkozásra, sem a fizikai gátak lebontására, annak érdekében, hogy a gyerekek megközelíthetők legyenek. Gyakran pedig önmaguk folytatnak olyan tevékenységeket – javarészt a közösségi médiához köthető trendek okán –, amelyek áldozattá válásukat jelentősen felerősítik. A CSAM és a szexuális célú zsarolás közötti átfedés olyan helyzetet teremt a fiatalok életében, amely során kezdetben szexuális képek készítésére csábítják őket, majd a visszaélés olyan körforgásába kerülnek, amelyben egyre több tartalom előállítására, esetenként pedig személyes találkozásra kényszerítik őket.²¹

A tartalmak terjedésének felgyorsulása, azok technológiailag védettebb felületek (pl. *dark web*) felé áramoltatása, és a fejlődő informatikai eszközök hatékony kiaknázása, így különösen a *deepfake* előállítása, az MI és az egyre biztonságosabb anonimizálási módszerek egyértelműen a szigorodás, a nyomozóhatósági munka fejlesztésének igénye, és a közös nemzetközi fellépést lehetővé tévő európai szabályozási környezet kialakítása felé irányította a figyelmet.

¹⁷ EUROPOL: Child sexual exploitation. <https://tinyurl.com/33rwakhr>

¹⁸ László Dornfeld: ICTs and Sexual Exploitation of Children in Europe. In: Khosrow-Pour Mehdi (szerk.): *Encyclopedia of Criminal Activities and the Deep Web*. Hershey (PA), IGI Global, 2020. 571. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-9715-5.ch038>

¹⁹ Uo.; Lanzarote Committee: Opinion of the Lanzarote Committee on child sexually suggestive or explicit images and/or videos generated, shared and received by children. Council of Europe, 6 June 2019. <https://tinyurl.com/hvnwe39c>

²⁰ INTERPOL and ECPAT: Towards a global indicator on unidentified victims in child sexual exploitation material: Technical Report. ECPAT International, Bangkok, 2018. <https://tinyurl.com/m96j42js>

²¹ Roberta Liggett O'Malley: Exploring Online Sextortion Offenses: Ruses, Demands, and Motivations. *Sexual Assault Report*, Vol. 22., No. 4. (2019) 58–62.

3. A magyar és néhány európai ország szabályozása

A gyermekpornográfia szabályozásának útját áttekintve egy folyamatos felzárkózás képe rajzolódik ki. A folyamat során azonban még a 2000-es évek végéhez közeledve is látszottak jelentős lemaradások. Az Interpol 2008-as felmérése szerint például a szervezethez tartozó 183 ország közel fele ekkor még nem rendelkezett gyermekpornográfia tényállással, és csupán 94 országban volt legalább bizonyos fokú tilalmazottság az ilyen tartalmak esetében. Különösen tanulságos, hogy ekkor még a csupán részleges szabályozással rendelkező 65 ország között is volt 36 olyan, amely a gyermekpornográfia birtoklásának kriminalizálását mulasztotta el, míg 24 nem rendelkezett speciálisan az online térre alkalmazható rendelkezésekkel.²²

Ez a helyzet folyamatos javulásnak örvend, részben a gyermekpornográfia üldözése iránti kiemelt társadalmi igény, részben a technológiai lehetőségek által generált volumennövekedés eredményeként. Ma már a gyermekpornográfia birtoklása minden európai országban bűncselekmény, és a gyermekek védelme érdekében minden európai állam szigorúan fellép az ilyen jellegű bűncselekmények ellen. Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelvének 5. cikke például minden EU-tagállam számára előírja, hogy a gyermekpornográfia megszerzése vagy birtoklása esetén szabadságvesztés kiszabásának van helye, melynek felső határa legalább egy év.²³ Magyarországon a gyermekpornográfia birtoklása 2021-et megelőzően három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő, míg a terjesztésért akár öt évig terjedő szabadságvesztés is kiszabható volt. Ezt súlyosbította a Btk. 2021-ben végrehajtott módosítása, amely előbbi egytől öt évig, míg utóbbit két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztésre szigorította.

A nemzetközi szabályozási palettáról az INHOPE által 2024 augusztusában készített riport ad számunkra információt, amely az eddigi felmérésekhez képest kimerítőbben vizsgálja a gyermekpornográfiával kapcsolatos szabályozási struktúrák jelenlegi állását. Az összesen 61 ország részvételével készült vizsgálatban három afrikai, négy amerikai (beleértve az Egyesült Államokat), hét ázsiai és 47 európai ország vett részt. Az elemzésben szereplő magyar adatokat a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Internet Hotline segítségnyújtó szolgálata és a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Biztonságosinternet.hu Hotline szolgálata biztosította.

Az elemzésből kiderül, nagy eltérések vannak a tekintetben, hogy a nemi vágy kielégítését célzó felvételek valós személyeket ábrázolnak-e. Ahogyan azt már fentebb is olvashattuk, a valóságghú, de mesterségesen létrehozott tartalmak büntetendőségének igénye már a Budapesti Egyezményben is megjelent, és az Irányelv is tartalmazott erre vonatkozó kitételeket. A 2007-ben aláírt és 2010-től hatályba lépő Lanzarote Egyezmény is szól a valóságghú tartalmakról, ugyanis magában foglalja a valós, színlelt és fiktív szexuális felvételek kriminalizálásának igényét is. Az Egyezmény ugyanakkor megadja a lehetőséget az aláíró államoknak az *opt out*-ra, vagyis arra, hogy eltekintse-

²² Leukfeldt–Stol i. m. 130.

²³ Némédi Márk: Változások a gyermekpornográfia szabályozásában Magyarországon és az Európai Unióban. *Legal Forum Publications*, 2016.

nek a kizárólag színlelt ábrázolásból, vagy egy nem létező gyermek valósághű képeiből álló felvételek előállítását és birtoklását büntetni rendelő szakaszok alkalmazásától.²⁴

Az INHOPE jelentése 18 vizsgálati kategóriát tartalmaz, amelyből három kapcsolódik mesterségesen létrehozott vizuális tartalmakhoz, míg két esetben hangalapú és írott tartalmak büntetendőségét vizsgálták. A Lanzarote Egyezményben is szereplő rajzolt, manga és művészi megjelenítések esetében 44 államban van büntetőjogi szabályozás, míg 6 államban (Bosznia-Hercegovina, Dánia, Finnország, Magyarország, Moldova és Szlovákia) egyértelműen nem büntetendők az ilyen tartalmak, további 4 esetben (Olaszország, Japán, Románia és az Egyesült Államok) ugyancsak legálisnak tekinthető előállításuk, birtoklásuk és terjesztésük, de kontextustól függően egyes esetei felmerülhetnek a büntetendőségnél.²⁵ A holland büntető törvénykönyv (*Wetboek van Strafrecht*) például a 252. szakaszában már hosszú ideje büntetni rendeli a félreérthetetlenül szexuális jellegű képi ábrázolást abban az esetben, ha az egy gyermek valószerű megjelenítését tartalmazza.²⁶

Másik említendő kategória a digitálisan generált tartalmak köre. A digitálisan előállított CSAM a vizsgált 61 országból 40-ben illegális, de ezek közül 5 országban a kontextustól függ az, hogy valójában büntetendő lesz-e a tartalom. Ezen esetekben általában az a döntő, hogy a tartalom valósághű, vagy egyértelműen megállapítható, hogy pl. MI-generált, vagy CGI felvételtől van szó.²⁷ Gyakori álláspontja a jogalkotóknak, hogy a valósághű ábrázoláson belül értelmezve kezelik az MI-generált tartalmakat, így például Spanyolországban sincs önálló tényállás az ilyenek esetében, ugyanakkor a Büntető Törvénykönyv (*Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*) 189. cikkének 1. bekezdése lehetőséget biztosít az ilyen felvételek miatti felelősségre vonásra is.²⁸

Magyarországon előrelépés az elmúlt években a teljesen valósághű tartalmak szabályozása terén történt, amelyben – a Lanzarote Egyezményvel való összhangot teremtve – fordulópontot jelentett a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 2021-ben lezajlott módosítása.²⁹ A módosítás hatására megváltozott a pornográf felvétellel fogalma, így annak minősül a nem létező személy vagy személyek valósághű ábrázolása is. „Valósághű alatt a valóságoshoz megtévesztésig hasonló ábrázolást értjük, amikor nem lehet és nem is várható el annak megítélése, hogy valóságos-e az ábrázolt személy, mint például a CGI technológiával és az egyéb számítógépes úton készült, valósághű animációk esetében.”³⁰ Ezzel a lépéssel hazánk is felvállalta az új digitális

²⁴ Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201). Lanzarote, Council of Europe, 25.X.2017. <https://tinyurl.com/52hhnr99>

²⁵ Global CSAM Legislative Overview. Executive Summary. INHOPE, 2024. 19. <https://tinyurl.com/559wfe7r> (a továbbiakban: INHOPE Executive summary).

²⁶ Wetboek van Strafrecht, Artikel 252. *Overheid.nl*. <https://tinyurl.com/49cwjstn>

²⁷ INHOPE Executive summary i. m. 20.

²⁸ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal Artículo 189. 1. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

²⁹ 2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról.

³⁰ Balla Boróka – Bartók Zita – Csalár Dorina: A gyermekvédelem és a tartalomszabályozás új útjai az interneten. *In Media Res*, 2023/1. 148. <https://doi.org/10.59851/imr.12.1.8>

technológiák kiaknázása által a gyermekekre leselkedő veszélyek szabályozását, pótolva ezzel az egy évtizede fennálló hiányt.

A *grooming* esetében a szabályozás fejlődési üteme és egyértelműsége már nem ilyen szembetűnő. Az INHOPE felmérésében a *grooming* két altípusát találhatjuk meg: egyik esetben a behálózás az offline találkozás céljával történik, másik esetben annak célja az online szexuális aktivitások kikényszerítése. Előbbi esetben a 61-ből 55 állam jelezte a cselekmény büntetendőségét, ugyanakkor abban nagy eltérés van, hogy egy tényálláson belül rendezték-e a kérdést, vagy egyéb jogsértések összességéből tevődik össze a bántalmazási folyamat.³¹ Romániában például a Büntető Törvénykönyv 222. szakasza rendeli büntetni a kiskorúak számára szexuális célú ajánlatok tételét, amennyiben a kiskorú személy nem töltötte be 16. életévét, emellett a 347. szakasz 3.2. bekezdése értelmében a pornográf felvételben történő szereplésre felhívás is bűncselekménynek minősül, hasonlóan a hazai tényálláshoz.³²

Magyarországon az online térben történő behálózás végső soron ugyancsak büntetendőnek mondható, azonban a folyamat nem ragadható meg egy tényállás segítségével. A jelenség 'eszköz-cselekményei' közé tartozhat a zaklatás, a gyermekpornográfia, a szemérmessérvetés, a zsarolás, vagy akár a személyes adattal visszaélés bűncselekménye is.

Végül a gyermekek magukról előállított képei tekintetében érdemes említést tenni a kiskorú elkövetők büntethetőségéről. A felmérés szerint 51 olyan állam van, ahol bűncselekménynek számít az ilyen felvételek létrehozása és tárolása – hiszen ezek gyermekpornográfiát valósítanak meg – ugyanakkor fontos, hogy a büntető-igazságszolgáltatási gyakorlat a vádemelés és a büntetéskiszabás során figyelembe veszi a kép készültének és megosztásának kontextusát. A riport szerint Dániában például

„nem illegális, ha egy gyermek saját maga által készített anyagot készít vagy terjeszt, vagy ha 15 év felettiek saját pornográf anyagot osztanak meg egy baráttal vagy barátnővel. Az ilyen anyagok megszerzése, birtoklása és terjesztése azonban mások számára illegális, mivel az ilyen anyagokat CSAM-nak tekintik”.³³

Magyarországon is a szexting magatartások veszélyei között szerepel a tartalmak gyermekpornográfiának való minősülése. Ilyen akkor fordulhat elő, ha egy 18. életévét be nem töltött személy intim fotót küld egy 14. életévét betöltött személynek. Ebben az esetben a képet fogadó fél és annak további címzettjei is gyermekpornográfia birtoklásának büntetettét követhetik el. Ettől súlyosabb problémát okozhat az is, ha a felvételt nem saját magáról készíti a kiskorú, hanem erre megkér egy másik személyt. Ebben az esetben gyerekpornográfia készítése miatt vonható felelősségre a felvételt készítő személy, függetlenül attól, hogy betöltötte-e a 18. életévét vagy sem.³⁴

³¹ INHOPE Executive summary i. m. 20.

³² INHOPE Legislative Overview i. m. 281–282.

³³ Uo. 158–159.

³⁴ Ld. még: Rutger Leukfeldt – Jurjen Jansen – Wouter P. Stol: Child pornography, the Internet and juvenile suspects, *Journal of Social Welfare and Family Law*, Vol. 36., No. 1. (2014) 3–13.
<https://doi.org/10.1080/09649069.2013.851178>

A gyermekpornográfia, a *grooming* és a gyermekek saját maguk által készített felvételei esetén egyre szélesebb azon országok köre, amelyek bővítik a gyermekek online szexuális kizsákmányolásával kapcsolatos szabályrendszerüket. Míg a gyermekpornográfia esetében a valósághű, de mesterségesen létrehozott tartalmak büntetendővé tétele látszik tendenciózus előrelépésnek, addig a *grooming* esetében a folyamat egyes részcsелеkményeinek felderítése és megítélése biztosít lehetőséget a felelősségre vonására. Erős dilemmákat a kiskorúak közötti megosztás esetén a képeket birtokló kiskorúak büntetőjogi felelőssége okoz, amely általánosan – legalábbis hazánkban mindenképp – jelenleg még inkább a nyomozás során alkalmazandó mérlegelési kérdés, és nem reális dekriminalizációs koncepció.

4. CSA-rendelettervezet előzményei, vitapontjai és jelene

A gyermekpornográfia elleni küzdelem európai erőfeszítéseinek egyik égető problémája a nemzetközi adatgyűjtés, az adatok biztonságos tárolása és a tartalomellenőrzés közös rendszereinek kialakítása. E probléma orvoslására, és a gyermekek szexuális kizsákmányolását megvalósító tartalmak elleni közös fellépés hatékonyságának növelésére az Európai Unió a Digitális Szolgáltatásokról Szóló rendelet mintájára célul tűzte ki egy átfogó rendelet elkészítését. A CSA-rendelettervezet Európai Bizottság által megfogalmazott javaslatának benyújtására 2022-ben került sor, azonban az azóta eltelt években számos akadály hárult annak elfogadása elé, sőt mára létjogosultsága is erősen megkérdőjeleződött.

A jogszabálytervezet megalkotásának igényéhez hozzájárultak egyrészt a már fentebb említett 2011/93/EU irányelv hatékonyságának problémái, másrészt pedig, hogy az elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv³⁵ (továbbiakban: Eker. irányelv) által felállított adatvédelmi garanciák túlzott módon gátolják a felhasználók monitorozását, így a CSAM tartalmak nyomonkövetését is.

A 2011-es Irányelv célja a gyermekek szexuális visszaéléssel és kizsákmányolással szembeni védelmének javítása. Ennek érdekében az uniós tagállamokat arra kötelezi, hogy például megelőző intézkedéseket fogadjanak el, védjék a gyermek áldozatokat, kivizsgálják és büntetőeljárás alá vonják az elkövetőket. Az elkövetők felelősségre vonásának megkönnyítése érdekében az Irányelv a szexuális visszaélések és kizsákmányolás széles körét bűncselekménynek minősíti (20 bűncselekmény és kísérlet), sőt extraterritoriális joghatóságot vezet be az állampolgársággal rendelkező elkövetők számára, hogy a külföldön elkövetett bűncselekmények miatt a saját országukban is büntetőeljárás alá vonhatók legyenek.

Az Irányelv a gyermekkorú áldozatok védelme érdekében széleskörű segítségnyújtási és támogatási intézkedéseket vezet be, különösen annak elkerülése érdekében, hogy a bűnügyi nyomozásba és eljárásba való bevonásuk további traumát okozzon számukra; előírásokat tartalmaz a családon belüli bántalmazást bejelentő gyermekek

³⁵ 2002/58/EK Irányelv (2002. július 12.) az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről („Elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv”), HL L 201., 2002.7.31., 37–47. o. <https://tinyurl.com/yxtw6yxn>

különleges védelmére; illetve az áldozatok magánéletének, személyazonosságának és képmásának védelmét is prioritásnak tekinti.

Mindezekon túl ugyanakkor e fejezet szempontjából talán legfontosabb kitétel, hogy az uniós országoknak gondoskodniuk kell a gyermekpornográfiát tartalmazó vagy terjesztő weboldalak azonnali eltávolításáról a területükön, és törekedniük kell az eltávolítás elérésére, ha a tartalmak területükön kívül található szervereken tárolódnak. Dönthetnek úgy is, hogy határaikon belül tartózkodó felhasználók számára a visszaélések megelőzése érdekében blokkolják az ilyen weboldalakhoz való hozzáférést. E kötelezettségnek való megfelelés érdekében ugyanakkor szükséges a tartalmakról való tudomásszerzés, amely jelentős mértékben függ a felhasználók által használt platformok aktivitásától is.³⁶ Ez azonban nagyban függ a felhasználói adatok védelmének garanciáitól, vagyis attól, hogy az egyes szolgáltatásokat felhasználók által a felületeken generált vagy továbbított vizuális, vagy audiovizuális tartalmakhoz, üzenetekhez miként férnek hozzá. E hozzáférésre kifejezetten a CSAM-tartalmak útjának feltérképezése, a *grooming* folyamatok megakasztása és a gyerekek magukról készült felvételei terjedésének csökkentése érdekében lehet kizárólag szükség.

A 2002-ben elfogadott Eker. irányelv feladata ezzel szemben természetesen a digitális korban egyre kiszolgáltatottabb felhasználók adatainak védelme az elektronikus hírközlési szolgáltatások használata során. Az Eker. irányelv a magánélet védelmének egyik legfontosabb eszköze, és a nyilvános elektronikus hálózatokon történő távközlés területén az adatvédelemre vonatkozó különleges szabályokat tartalmaz. A jogszabály célja kifejezetten az online magánélet védelme, beleértve az interneten való böngészést, a mobiltelefon, a viselhető eszközök vagy más, internetre csatlakoztatott eszközök használatát.

Az Eker. irányelv sajátossága, hogy tiltja az elektronikus hírközlési szolgáltatások adatainak megfelelő jogalap vagy felhasználói hozzájárulás nélküli megfigyelését is. Ez magában foglalja a gyermekek szexuális zaklatásával és kizsákmányolásával kapcsolatos tevékenységek online nyomon követésének megakadályozását, hangsúlyozva az adatvédelem és a felhasználói magánélet fontosságát. A jogszabály hatálya alá tartozó szolgáltatások közül jelen tanulmány tekintetében különösen a számfüggetlen személyközi hírközlési szolgáltatások (pl. webmail és üzenetküldő szolgáltatások) nyomon követése jelent problémát.

E monitorozási nehézség enyhítésére született a közelmúltban egy átmeneti rendelet, amely lehetővé teszi, hogy a számfüggetlen személyközi hírközlési szolgáltatások eltérhessenek az Eker. irányelvben foglalt adatvédelmi szabályoktól, annak érdekében, hogy önkéntes alapon felderíthessék és jelenthessék a gyermekek szexuális zaklatásával kapcsolatos online anyagokat. A derogációs javaslatot 2021. július 14-én fogadták el, 2021. augusztus 2-án lépett hatályba és eredeti terv szerint 2024. augusztus 3-ig hatályos, amikor is terv szerint elfogadásra kerül az CSA-rendelettervezet.³⁷

³⁶ A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló, 2011. december 13-i 2011/93/EU irányelv 25. cikkében említett intézkedések végrehajtásának értékeléséről, COM(2016) 872 final. <https://tinyurl.com/3hyexbnv>

³⁷ Legislative Train 12.2024. <https://tinyurl.com/382kpadd>

A derogáció lehetővé teszi az önkéntes monitorozást, de erős megkötéseket is tartalmaz:

„(K)izárólag a gyermekek szexuális zaklatásával kapcsolatos online anyagok felderítése és eltávolítása, valamint a bűnüldöző hatóságoknak és a gyermekek szexuális zaklatása ellen közérdekből eljáró szervezeteknek történő bejelentése, továbbá a gyermekek felbujtásának felderítése és a bűnüldöző hatóságoknak vagy a gyermekek szexuális zaklatása ellen közérdekből eljáró szervezeteknek történő bejelentése céljából”³⁸

végezhetnek a szolgáltatók ilyen tevékenységet.

Ebben az időszakban vette kezdetét a CSA-rendelettervezet előkészítése is, melynek egyik indoka volt, hogy az önkéntes monitorozás még e feltételek mellett sem elegendő, hiszen az uniós tagállamok nagyon eltérő követelményeket szabnak, illetve a Better Internet for Kids+ stratégia³⁹ megkívánná a magasabb szintű védelem kialakítását.

A tervezet a releváns online szolgáltatókra, így tárhelyszolgáltatókra, személyközi hírközlési szolgáltatókat nyújtókra, szoftveralkalmazás áruházakra és internet-hozzáférési szolgáltatókat nyújtókra vonatkozik. A tervezet fontos definícióként bevezeti „a gyermekek szexuális bántalmazását ábrázoló ismert anyag” és „a gyermekek szexuális bántalmazását ábrázoló új anyag” kategóriákat, valamint uniós szinten is meghonosítja a gyermekek online szexuális bántalmazása kifejezést.⁴⁰ A gyermekkel való kapcsolatfelvétel, vagyis a *grooming* (a tervezetben: *solicitation of children*) esetében a 2011/93/EU irányelv fogalomhasználatát veszi át.

A szolgáltatók esetében a CSA meghatározza a felelősség alóli mentesülés szabályait,⁴¹ kötelezővé teszi kapcsolattartási pontok létrehozását⁴² és jogi képviselőt felállítását,⁴³ emellett az egyes szolgáltatások tekintetében egyedi kötelezettségként kockázatértékelési,⁴⁴ felderítési⁴⁵ és jelentéstételi kötelezettséget,⁴⁶ a tárhelyszolgáltatások esetében eltávolítási kötelezettséget,⁴⁷ míg az internet-hozzáférési szolgáltatások esetében a hozzáférés letiltására vonatkozó kötelezettséget⁴⁸ is előír.

³⁸ Uo. 2.

³⁹ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Digitális évtized a gyermekek és az ifjúság számára: a gyermekbarát internetre (BIK+) vonatkozó új európai stratégia. Brüsszel, 2021.10.13. COM(2021) 660 final. <https://tinyurl.com/y2vcn8cz>

⁴⁰ CSA-rendelettervezet i. m. I. fejezet 2. cikk.

⁴¹ Uo. 2. fejezet, 6. szakasz, 19. cikk.

⁴² Uo. 2. fejezet, 6. szakasz, 23. cikk.

⁴³ Uo. 2. fejezet, 6. szakasz, 24. cikk.

⁴⁴ Uo. 2. fejezet, 1. szakasz, 3. cikk.

⁴⁵ Uo. 2. fejezet, 2. szakasz, 7. cikk.

⁴⁶ Uo. 2. fejezet, 3. szakasz, 12. cikk.

⁴⁷ Uo. 2. fejezet, 4. szakasz, 14. cikk.

⁴⁸ Uo. 2. fejezet, 5. szakasz, 16. cikk.

A DSA struktúrájához hasonlóan a kötelezettségek a szolgáltatások sajátosságai és kitettsége szerint eltérnek, így vannak olyan minimumkövetelmények, amelyek mind-egyikükre vonatkoznak, míg egyes esetekben speciális kötelezettségek merülnek fel. Így például eltávolítási kötelezettsége csak a tárhelyszolgáltatóknak van, míg a személyközi hírközlési szolgáltatásokra nem vonatkozik sem az eltávolítási, sem a blokkolási kötelezettség.

A rendelet nagy újtása továbbá, hogy a CSAM és a *grooming* kezelésére, az adatok elemzésére és a tagállami hatósági tevékenység koordinálására és felügyeletére az „1. szakasz létrehozza a Gyermekek Szexuális Bántalmazása Elleni Uniók Központot (EUCSA) mint decentralizált uniós központot (40. cikk), és szabályozza az uniós központ jogállását és székhelyét (41. és 42. cikk)”.⁴⁹ Az EUCSA feladatai közé tartozna az ún. „koordináló hatóságok támogatása, a kockázatértékelési, felderítési, bejelentési, eltávolítási és letiltási folyamatok megkönnyítése, valamint a tudás és a szakértelem létrehozásának és megosztásának megkönnyítése (43. cikk)”.

Az EUCSA gerincét egyfajta adatközpont létrehozása jelentené, amely a gyermekek online szexuális bántalmazására vonatkozó adatok elemzését, összegzését, azok metaadatainak tagállami lekérhetőségét és felhasználását, valamint a bejelentések és eljárások egységes kezelését tenné lehetővé.

A tervezet újítást jelenthet a tartalomeltávolításban, mert CSAM jelenléte esetén, vagy a *grooming* folyamatára utaló bizonyítékok ismeretében a tagállami koordináló hatóságok felszólíthatnák a szolgáltatókat kockázatértékelésre, kockázatkezelésre, ún. feltárási utasítást, sőt eltávolítási és blokkolási utasítás is kiadhatnának. Az EUCSA-nak és a tagállami koordináló hatóságoknak felügyelnie kell azt is, hogy a szolgáltatók a saját, önkéntes *monitoring*juk keretében észlelt CSAM tartalmakat az erre létrehozott speciális és védett informatikai rendszeren keresztül az EUCSA felé jelezzék.

A jelentéstételben nagy szerepet szán a tervezet a civil szervezeteknek és a DSA-ból is jól ismert megbízható bejelentőknek, amelyek közül hazai szinten az NMHH Internet Hotline szolgálata a legismertebb. Az Europollal, más bűnüldöző szervekkel, partner szervezetekkel (pl. INHOPE) és a megbízható bejelentőkkel való kommunikáció is főként az EUCSA feladatkörébe esne.

Összefoglalva a CSA tagállami hatóságokra vonatkozó részeit az látható, hogy jogosultak lennének információkat kérni, helyszíni vizsgálatokat tartani a szolgáltatóknál, és más eszközökkel is feltárni a rendeletek betartásának állapotát. Lehetőségük lenne elfogadni a szolgáltatók teljesítését, megszüntetni a jogsértő cselekményeket, bírságokat kiszabni, illetve megelőző intézkedéseket tenni a további jogsértések elkerülése érdekében. A hatóságok maguk is kereshetnék a nyilvánosan elérhető tartalmakat tárhelyszolgáltatásokon, annak érdekében, hogy azonosítsák a potenciálisan káros anyagokat. Amennyiben pedig gyermekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatos tartalmat, vagy *grooming* folyamat bizonyítékát találják, értesíthetnék a tárhelyszolgáltatókat, és kérhetnék az ilyen tartalmak önkéntes eltávolítását. Amennyiben az önkéntes eltávolítás nem történik meg, úgy a fentebb említett utasítások kiadására és az EUCSA értesítésére is jogosultak volnának. A hatóságok kötelesek

⁴⁹ CSA-rendelettervezet 22.

volnának az azonosított CSAM-tartalmakat továbbítani az EUCSA-nak, amely segítené a nemzetközi fellépést a gyermekek védelme érdekében.

A CSA-rendelettervezet áttekintésekor egyértelműen látszik, hogy ezen intézkedések csupán együttesen képesek biztosítani, hogy az EU és annak tagállamai hatékonyan lépjenek fel a gyermekek szexuális kizsákmányolása ellen, miközben elősegítik a jogsértések gyors megszüntetését és a megelőzést. Előnye, hogy a szolgáltatók számára lépcsőzetesen, azok méretéhez és tevékenységéhez kapcsolódóan határozza meg a különböző kötelezettségi szinteket, emellett pedig nagyban hagyatkozik a tagállami kompetenciákra, az ottani nyomozóhatósági gyakorlatokra, ugyanakkor az EU központtal és az Európával való szoros kapcsolata révén a szakmai támogatást is biztosítja a tagállami hatóságoknak az online térben terjedő kizsákmányoló tartalmak számának csökkentésében és a behálózás folyamatának megakasztásában.

4.1. Kritikák és nehézségek a CSA-rendelettervezet elfogadása kapcsán

A CSA-rendelettervezet számos előnye, annak integrációs szerepe ellenére több kritikát kapott, amelyek egy része az önkéntes monitorozás és a felelősség alóli mentesülés széles értelmezése miatt születtek, másrészt pedig a magánéletvédelmi garanciák lebontásához és kifejezetten az Eker. irányelv felpuhításához kapcsolódik, de megjelennek olyan vélemények is, amelyek a korábban jól működő szervezetek tevékenységének ellehetetlenítését látják a tervezet mögött.

Legerősebbnek a magánélethez való jog megsértésének oldaláról érkező kritikák bizonyulnak. Miközben valamennyi érdekelt fél egyetért a gyermekek védelmének fontosságában, több jogi és technikai oldalról érkező értékelés arra a következtetésre jutott, hogy a javasolt intézkedések aránytalan mértékben sérthetik mindenki magánéletét, személyes adatait, szabad online véleménynyilvánítását, és technikailag megvalósíthatatlan vagy veszélyes intézkedésekre támaszkodnak.⁵⁰

A vita jelentőségéről sokat elárul, hogy már a Bizottságon belülről is kiszivárogtak olyan aggályok, amelyek még a tervezet 2022-es közzétételét megelőzően születtek. Ezek arról szóltak, hogy a jogszabály jelenlegi tervezete olyan szabályokat tartalmaz, amelyek arra kényszerítenék a szolgáltatókat, hogy általánosan megfigyeljék az emberek magánjellegű kommunikációját, még a titkosítottat is. A Bizottság Szabályozói Ellenőrzési Testületének (RSB – *Regulatory Scrutiny Board*) véleménye megállapította, hogy az általános megfigyelés az uniós jog értelmében jogellenes, ami azt jelenti, hogy ha a törvényjavaslatot elfogadják, akkor azt a Bíróság esetlegesen megsemmisítheti.⁵¹

Hasonló kritikák érkeztek az Európai Tanács felől is, amely ugyancsak figyelmeztetett az általános megfigyelés komoly veszélyére, amely aláássa a titkosítást, és sérti a magánélethez való jog lényegét.

A jelentés szerint egyebek mellett

⁵⁰ Is this the most criticised draft EU law of all time? EDRi, August 29, 2023. <https://tinyurl.com/4km8jjfc>

⁵¹ Leaked opinion of the Commission sets off alarm bells for mass surveillance of private communications. EDRi, March 23, 2022. <https://tinyurl.com/2phchkak>

„a kommunikáció tartalma átvilágításának titkosított környezetben is hatékonyak kellene lennie, ami jelenleg széles körben elterjedt a személyközi kommunikációban. Ez azt jelentené, hogy a szolgáltatóknak fontolóra kellene venniük (i) a hatékony végponttól végpontig terjedő titkosítás elhagyását, vagy (ii) valamilyen »hátsó ajtó« bevezetését a titkosított tartalomhoz való hozzáféréshez, vagy (iii) a tartalomhoz való hozzáférést a felhasználó eszközén, mielőtt az titkosítva lenne (ún. »kliensoldali szkennelés«).”⁵²

E gyakorlat tehát oda vezetne, hogy a felhasználók magánéletének védelmét biztosító *end-to-end* titkosítási módszerek, amelyet például a WhatsApp, a Telegram vagy a Signal is használ, a későbbiekben alkalmazhatatlanok lennének és a lehetőség lenne a felhasználói üzenetváltások széleskörű megfigyelésére.

Kritikák fogalmazódtak meg a büntető-igazságszolgáltatás oldaláról is.⁵³ A német ügyészség például kifejezte, hogy a tervezetben szerelő eszközök egyáltalán nem elégségesek a CSAM kezelésére, hiszen nem az abban kezelni kívánt problémákkal küzdenek valójában.

„Markus Hartmann vezető államügyész rámutatott, hogy a rendeletben tervezett ilyen átfogó beavatkozásra nincs szükség. Inkább meg kell erősíteni a jelenleg nem megfelelően pozicionált bűnüldöző hatóságokat, hogy elegendő információ álljon elő a szerveroldali szkennelések eredményei és maguk a nyomozati eljárások alapján.”⁵⁴

A CSAM kezelésével foglalkozó szervezetek oldaláról az INHOPE is támadta a tervezetet. A Bizottság felületén elérhetővé tett nyilvános véleményezés keretében bírálta, hogy abban nincs szó a felhasználói anonim bejelentésekről, nem ismeri el jogilag a Hotline-ok működését a rendszer részeként, valamint szükségtelenül megduplázza az INHOPE már eddig is működő rendszerét, sőt a kialakított struktúra még késlelteti is a tartalmak eltávolítását. Sérelmezte továbbá, hogy nem egyértelmű a partnerszervezetekkel való együttműködés pontos formája sem.⁵⁵

A kritikák lassacskán végeláthatatlan sora azóta is folyamatosan nő, amely arra sarkallta a Bizottságot, hogy meghosszabbítsa az Eker. irányelv derogációs időszakát. A társjogalkotók 2024. február 15-én informális megállapodásra jutottak a Bizottság azon javaslatáról, hogy 2026. április 3-áig meghosszabbítsák a gyermekek online

⁵² Opinion of the Legal Service: Proposal for a Regulation laying down rules to prevent and combat child sexual abuse – detection orders in interpersonal communications – Articles 7 and 8 of the Charter of Fundamental Rights – Right to privacy and protection of personal data – proportionality. 8787/23. Brussels, 26 April 2023. 17. <https://tinyurl.com/2vch5wxz>

⁵³ Is this the most criticised draft EU law of all time? EDRI, August 29, 2023. <https://tinyurl.com/9zjt6sy>

⁵⁴ Stellungnahme des Bundesbeauftragten für den Datenschutz und die Informationsfreiheit zur öffentlichen Anhörung des Ausschusses für Digitales des Deutschen Bundestages am Mittwoch, 1. März 2023, 14:00 bis 16:00 Uhr zum Thema „Chatkontrolle“. <https://tinyurl.com/mvy9zuke>

⁵⁵ INHOPE feedback on the EC proposed regulation laying down rules to prevent and combat child sexual abuse. INHOPE, 2022. <https://tinyurl.com/35rce9va>

szexuális zaklatásának önkéntes felderítésére, az elektronikus adatvédelemre vonatkozó derogációt.

Az informális megállapodást a Tanács 2024. február 21-én, a Parlament pedig április 10-én hagyta jóvá. Az eltérés lehetővé teszi a kommunikációs alkalmazások számára, hogy az új CSA-rendelet elfogadásáig önkéntes alapon továbbra is használhassanak technológiai megoldásokat a CSAM felderítésére, jelentésére és eltávolítására.⁵⁶

Június 21-én bejelentették, hogy az EU Tanácsa ideiglenesen visszavonta a jogszabályról szóló szavazást és annak felülvizsgálata zajlik, ami feltehetően a javaslat kritikusainak, köztük a szoftvergyártóknak az ellenállása miatt történt.⁵⁷

5. Összegzés

A gyermekek szexuális kizsákmányolását megvalósító tartalmak és a gyermekek szexuális célú behálózásának egyre növekvő problémája a szigorodás, a jelenleginél hatékonyabb nemzetközi felderítési rendszerek kialakítása felé irányította a figyelmet. Ez Európán belül egyrészt az MI-generált tartalmak szabályozási lehetőségeinek kialakításán, másrészt a *grooming* folyamatának büntetőjogi megragadásának próbálkozásain keresztül jelenik meg. Míg előbbi szinten szélesebb mozgáskör látszik kirajzolódni a gyermekpornográfiával kapcsolatos tényállások fejlesztésére, addig a *grooming* esetében inkább a már meglévő, eltérő bűncselekményeket megvalósító mozzanatok összekapcsolásának, egységben történő azonosításának tendenciái látszanak kirajzolódni.

Az Európai Unió jogalkotásának elmúlt éveit egyértelműen a CSA-rendelettervezet benyújtása, vitája, és az azzal kapcsolatos tömeges mennyiségű kritika megfogalmazása tette ki. A tervezetből kiderült, hogy a DSA mintájára a gyermekpornográf tartalmak és a *grooming* esetén a szolgáltatói szintekhez igazodó, a tagállami koordinációra és az EU központi támogatására épülő rendszer kiépítésének igénye és célja rajzolódik ki. E célok megvalósításában azonban számos magánéletvédelmi aggály, eljárási probléma, hatékonysági kifogás és fókuszeltolódás figyelhető meg. A nehézségek jelenleg azt támasztják alá, hogy a rendelettervezet – legalábbis a kritikák alapján – nem kifejezetten képes reagálni a kor elvárásaira, sőt számos ponton erősen sérti az állampolgárok érdekeit a túlzott megfigyelés lehetősége okán.

E tendenciák összességében azt mutatják, hogy a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem a mai napig folyamatosan fejlődik, annak útkeresése még nem ért véget. Sőt, a megfelelő nemzetközi szabályrendszer kialakítása jelenleg is várat magára.

⁵⁶ Legislative Train, 12.2024. <https://tinyurl.com/382kpadd>

⁵⁷ Carl Deconick: EU ‘chat-control’ plan goes back to drawing board. *Brussels Signal*, 20 June 2024. <https://tinyurl.com/yjhwmauz>